

napredek tudi najoddaljenejših krajev, ne smemo pa pri tem pustiti, da bi šli v pozabo vsi umetnostni, etnografski predmeti itd. Ni to žalovanje za kmečko romantiko, ljudem je treba pomagati na poti v prepород naše vasi, pokazati pa jim je tudi treba, da so vredni spoštovanja predmeti kot n. pr. stare poslikane skrinje, panjske končnice itd., da ne spada vse to v ropotarnico ali v ogenj, temveč da je treba to kolikor se da očuvati in ohranjovati. Redki so tudi že ljudje, ki še dobro vedo za staro izročilo, in nevarnost je, da tudi ta padejo v pozabo. Zato je vsekakor potrebno, če že ne nujno, da v prihodnje organiziramo dve ekipi: za raziskovanje NOB in etnografsko. Tako bo vsaka ekipa imela svoje področje dela, ki bo tako opravljeno dosti natančneje in obširneje. Je pa tu posredi še seveda denarno vprašanje, ki je seveda odvisno od razumevanja in dobre volje.

Nedvomno je vse letos nabrano gradivo šele osnova bodočemu delu, ki bo še dosti naporno in tudi dolgotrajno. Ne gre tu za delo v prihodnjem letu, gre za dobo prihodnjih let! Loški muzej tega ne sme več odlašati za »boljše čase in boljše pogoje«, kajti stanje je že dosti kritično. Dovolj neumestno je tudi mnenje, da muzej s takim delom ne pridobi nobenih koristi, da je delo neplodno, ali da naj raje nabiramo predmete itd. Zavedati se je treba, da je muzej kulturna in znanstvena ustanova, odvisna od terena, ne pa teren od muzeja. In kje je laže nabirati predmete kot na terenu pri skupinskem delu? Preselitev muzeja v loški grad, ki je mimo dolge tihe želje tudi že predmet razprav in že nekaj let potreba, bo zahtevala ureditev novih zbirk in izpopolnitev starih, kar pa ne bo možno brez sistematičnega zbiranja predmetov in gradiva za njihovo znanstveno proučevanje na področju loškega muzeja.

Andrej Pavlovec

DVANAJST LET PROSVETNEGA DELA

Z letošnjim občnim zborom KUD »Tone Sifrer« je končalo dvanajstletno povojno kulturnoprosvetno delo, ki je v glavnem imelo še stare, predvojne oblike kulturnoprosvetnega življenja. Z ustanovitvijo novega Delavskega prosvetnega društva »Svoboda« Skofja Loka se je začelo novo obdobje, ne samo organizacijsko, ampak tudi funkcionalno (nove družabne oblike izživljanja posameznikov). Zato je prav, da se ob tem mejniku ustavimo in se ozremo nazaj na leta trdega dela, ki pred našimi očmi ginejo v pozabo, da ne bo tako kot s kulturnim in gospodarskim delom, med dvema vojnama, o katerem danes skoraj nič več ne vemo.

Kulturni molk se je v našem mestu prav po zaslugi okupatorja še posebno občutil. Inteligenca so preselili, knjižnice uplenili in požgali, raznesli garderobe, uničili poslopja: Sokolski dom v tipični »Lichtspiele« (kino) za vojake in njihove ljubice, Prosvetni dom v zdravniško pregledovalnico in v prizorišče vojakom namenjenih varietetskikh nastopov, pozneje pa v domobransko postojanko. Zato se domača kulturnoprosvetna prizadevanja po vojni nikakor niso mogla postaviti na noge.

Prva kulturna prireditvev domačinov po petletnem molku je bila 21. junija 1945: Akademija agitacijsko propagandnega odseka Mestnega odbora s pisanim sporedom glasbenih točk (kvartet, solo petje, moški pevski zbor) in s partizansko enodejanko Mileta Klopčiča »Mati«. Zrežiral jo je Jože Audič. Posebni pripravljalni odbor pa je pripravljval tla za ustanovitev Kulturnega društva. Na ustanovnem občnem zboru 21. septembra 1945 so ugotovili, da je Kulturni dom na Spodnjem trgu vsaj toliko popravljn, da bodo lahko pričeli z delom. Dne 13. oktobra 1945 je bila otvoritvena predstava. Cankarjevi »Hlapci« v režiji Jožeta Audiča. Prvi predsednik društva je bil Janko Kokalj. Ker so bili prostori potrebni temeljite obnove, so že tedaj začeli misliti na gradnjo novega kulturnega središča in na zboru določili, da se od vsake prireditve odtegne 10 % čistega dohodka v fond »Novi dom«. Zaživele so predvsem sekcije: gledališka, pevski zbor in knjižnica. Že na prvem občnem zboru 7. februarja 1946 v prvem slovenskem kulturnem tednu so lahko ugotovili nesluteni delovni razmah in požrtvovalnost. Ljudje so bili žejni prireditvev, vse predstave so bile nabito polne. Kmalu pa se je prvotna navdušenost ohladila. Zato so značilna za naslednjih enajst let naslednja prizadevanja.

1. Iskanje novih oblik dela in organizacije. Želja po naslonitvi na finančno močnejše organizacije. V tej težnji se Kulturno društvo na občnih zborih večkrat

preimenuje: 31. januarja 1947 v Kulturni aktiv OF Skofja Loka, 20. januarja 1948 v Svet ljudske prosvete Skofja Loka, 8. maja 1949 v Sindikalno kulturnoumetniško društvo »Tone Sifrer«, 16. septembra 1953 pa v Kulturnoumetniško društvo »Tone Sifrer«. Vsa ta preimenovanja so tudi hotela vzbuditi večjo delavnost, pritegnitev delavstva itd. V glavnem pa so prinašale le dezorganizacijo, kar se je občutilo posebno v letih 1947—1949. Takrat so se na primer osnovala razne gledališke družine v Loki (puštalska pod vodstvom Polenca, gledališki aktiv krajevnega sindikalnega sveta), ki so v matičnem društvu »gostovalek, samo kulturno društvo pa je ostalo brez premier. Glede na ta preimenovanja lahko zaznamujemo v razvoju društva tri večja razdobja:

a) 1945—46: *velik delovni razmah*;

b) 1947—49: po velikem zagonu *precejšnje mrtvilo*, ki ga povzročajo neurejene razmere v Kulturnem domu (ni stolov, ni hišnika);

c) 1949—57: *ustaljeno, redno delo* v močnejši organizaciji in ob stalni dotaciji občinskega ljudskega odbora.

2. Za vse dvanajstletno delo odborov Kulturnega društva je značilna stalna težnja po gradnji novega kulturnega doma. Kot sem že omenil, je bil v začetku obstoja osnovan sklad »Novi dome, ki pa je bil pozneje uporabljen za nabavo stolov. Ob kampanji za gradnjo združenih domov se je sprožila misel o gradnji kulturno-fizikalno-zadružne palače. Leta 1952 se je zopet vnela debata o novem domu kulture in umetnosti (glej: Skofjeloški prosvetni list I. str. 30—35 in 80—82), naslednje leto se je sestal odbor za gradnjo kulturnega doma in objavil v posebni številki Skofjeloškega prosvetnega lista (L. II. št. 8) svoj predlog za gradnjo. Pozneje se je zopet razšel, novega doma ni, Loka pa vedno bolj čuti potrebo po njem. (Prešernovo gledališče iz Kranja mora često odlokniti gostovanja, ker je sedanji oder premajhen.)

3. Tretja značilnost je delo po sekcijah, ki pa je često razbijalo enotnost društva. Večkrat je bila vsaka sekcija republika zase, posebno nasprotujoči sta si bili dve najmočnejši: gledališka in godbena. Za predsednika pa je bila zaradi notranjih trenj po navadi izbrana avtoritativna osebnost, ki se je priselila v Loko in še ni bila vpeljana v loške skrivnosti, da bi tako društvo držala skupaj in zbirala finančna sredstva.

Takšen je bil splošen obris dela. Ker pa se je le-to razvijalo v glavnem po sekcijah, si ga tako tudi oglejmo:

Gledališka sekcija

Značilno je predvsem to, da je bilo njeno delo odvisno od delavnosti vodje. Najbolj znana sta Jože Audič, ki je prvi začel z gledališkim delom in ga reševal v najtežjih krizah, in Polde Polenec, ki je doslej dosegel z loškimi igralci največje uspehe (Visoška kronika).

Kakšno ogromno delo in kako velik repertoar je zaigralo loško gledališče v 12 letih, vidimo iz naslednjega pregleda:

Sezona	Predsednik društva	Predsednik gledališke sekcije	Število del	Število predstav	Obisk
1945/46	Janko Kokalj	Jože Audič	10	37	10.360
1946/47	Janko Kokalj	Jože Audič	5	20	5.600
1947/48	Janko Rogvat	Jože Audič	2	6	1.680
1948/49	Stanko Hribernik	Polde Polenec	7	21	5.880
1949/50	Franc Kalan	Polde Polenec	5	19	5.220
1950/51	Franc Bevc	Polde Polenec	6	45	15.120
1951/52	Lado Finžgar	Franc Bevc	5	26	7.280
1952/53	inž. Janko Bračko	Branko Berčič	8	45	10.358
1953/54	inž. Janko Bračko	Vinko Primožič	5	25	5.274
1954/55	Franjo Cerar	Lojze Rešek	6	30	6.800
1955/56	Jože Kobal	Janko Krek	10	46	8.654
1956/57	Jože Kobal	Janko Krek	7	51	4.600
Skupaj:	—	—	74	45	84.806

Prizor iz uprizoritve Cankarjeve komedije Za narodov blagor v režiji Poideta Polenca

Iz tega pregleda lahko ugotovimo, da je bilo največ premier leta 1945, na kar je brez dvoma vplival petletni medvojni premor, potem zaznamujemo hitri padec in ponovni porast v sezoni 1950/51, ko imamo največji obisk (Visoška kronika). Z nastopom Beveca se pojavi na loškem odru prva opereta in obisk zopet naraste. Zadnji vzpon je doživela gledališka sekcija v sezoni 1955/56, ko se na odru pojavijo mlajše moči.

74 premier ni majhna reč, zato pogledjmo, kaj so igrali. V prvih letih predvsem ljudske igre: Deseti brat, Naša kri, Razvalina življenja, pa enodejanke Čehova, Nušiča, poseben uspeh pa je doživela Schurekova Pesem s ceste. Ivan Cankar je v Loki že kar tradicionalen: 1945 Hlapci, 1948 Kralj na Betajnovi, 1954/55 Za narodov blagor. Med najboljše igranimi predstavami so bile poleg Visoške kronike še Sveti plamen in Žene na Niskavuoriju (rež. P. Polenec) in Inšpektor na obisku (rež. F. Goličič). Repertoar pa je obsegal dramsko literaturo od klasike (Molière) do naj-novejših del (Williams, Priestley).

S tem ogromnim delom je loško gledališče vzgojilo kulturno in zahtevno publiko, vredno poklicnega gledališča. Naj omenim še tri operete: Planinsko rožo. Tam na gorah in Pri treh mladenkah, ki so blagajni prinesle precej denarja, zahtevale mnogo truda, a obenem zavirale redno delo in slabo vplivale na publiko.

Knjžnica

V teh dvanajstih letih je dosegla nesluten razvoj. Okupator je razen kapucinske uničil vse knjižnice (sokolsko, prosvetno in uršulinsko) in knjige požgal, kolikor jih niso Ločani pobrali in skrili. Iz teh skritih knjig javnih knjižnic, ki so jih po vojni vrnili v zbirko Kulturnega društva — vanjo so prišle tudi razne knjige iz ljudskega premoženja — je prvi in dolgoletni knjižničar Franc Kalan sestavil tri kupe: V prvega je izločil knjige za ljudsko knjižnico, v drugega knjige primerne za šolsko knjižnico, tretjega z znanstvenimi knjigami in z bivšo nemško knjižnico iz vojnih let pa je namenil muzejski knjižnici. Tako so nastale iz treh kupov tri knjižnice, ki so se z leti zelo obogatile. Ljudska knjižnica Kulturnega društva je bila odprta.

2. decembra 1945. V prvem letu je imela 1914 knjig in 314 bralcev. Z leti se je razširila in se iz Fizkulturnega doma preselila v Sušnikovo hišo. Tedaj se je zanjo zelo zavzemal bibliotekar Branko Berčič. Knjižnico so uredili po vseh sodobnih predpisih poslovanja za javne knjižnice. Ker pa prostori niso ustrezali, so knjižnico končno prenesli v Dom Zveze borcev, kjer je tudi že pripravljen prostor za čitalnico in čaka le še opreme. Danes šteje knjižnični fond čez 7000 knjig in ima 600 rednih bralcev, a 1844 članov. Že več let jo vodi Matija Trepše. S posebno dotacijo je tako rekoč brez zakona o javnih knjižnicah postala že kar nekakšna samostojna ustanova v sklopu Kulturnega društva. Čim prej pa bo treba nastaviti poklicnega knjižničarja, z novo čitalnico pa naj postane knjižničarski center za loško občino.

Godba na pihala in orkester

Obe imata nekakšen skupen začetek v kvartetu (Motl, Osolnik, Štajer, Sever), ki je nastopil na prvi kulturni prireditvi leta 1945. Pozneje je tov. Edvard Lipovšek sestavil orkester, ki je igral na akademijah in pri dveh operetah. Oskar Skulj pa je dvignil godbo na predvojni nivo. Kupili so ji nekaj instrumentov in obleke in tako je godba postala reprezentančni sodelavec na vseh večjih prireditvah.

Likovna in folklorna sekcija, bife

Vse tri sekcije so doživele le kratko življenje v letih po ustanovitvi SKUD. Likovna sekcija je pod vodstvom tovariša Pavla Bozovičarja in Karla Plestenjaka pripravila več razstav in sodelovala celo na razstavi slikarjev amaterjev v Kranju. Pozneje se je zaradi neprimernih prostorov kljub zanimanju morala raziti. Folklorna sekcija je pripravila celo samostojen večer plesov, organizirala plesne vaje, a se je zaradi nediscipline po dveh letih razšla. Bife je obstajal v začetku kot nekakšna gospodinjska šola, obenem pa je skrbel za postrežbo gledalcev v odmorih med prireditvami. Ko sta izobrazbo gospodinj prevzela Planinsko društvo in posebna šola, je tudi ta sekcija razpadla. Vodila jo je vsa leta tov. Ivanka Simončič.

Glasbena šola

Že od l. 1955 skrbi za glasbeno vzgojo amaterjev posebna glasbena šola kulturnega društva. Vodi jo vsa leta tov. Miško Gal. Letno ima okrog 20 učencev, ki jih učijo trije učitelji. Nekateri pridni učenci, posebno harmonikarji, so letos zaključili že peti letnik.

Pevski zbor

Pevska kultura ima v Loki bogato tradicijo, kljub temu pa s petjem v kulturnem društvu nikdar niso prišli na zeleno vejo. Po začetnem zagonu (obstajal je močan moški pevski zbor pod dirigentom Antonom Osolnikom) je vse razpadlo. Ustanovili so mešani zbor, ki ga je vodil prof. Franc Demšar, a ta se je v zadnjih letih skrčil na ženski zbor pod vodstvom prof. Janka Jocifa. Obenem pa obstaja moški pevski zbor v Puštalu, v katerem sodelujejo vsi znani loški pevcii.

Lutkovna sekcija

V l. 1956 rojena sekcija je pomladila ostarelo društvo in že letos dosegla vidne uspehe (4 premiere in 29 predstav).

Skofjeloški prosvetni list

Ob koncu naj spregovorim še o tem edinem listu, ki je ta leta izhajal v Loki. Izhajal je pet let v založbi KUD »Tone Sifrer«. Urejal ga je Branko Berčič, pozneje Janko Krek. Ker je izhajal dokaj neredno in letniki niso zaključeni, naj tu podam pregled izdanih števil:

Prizor iz Schubertove operete Pri treh mladenkah. Režija Janko Krek, scena arh. Saša Kump

- L. I. sezona 1952/53, številka 1—8;
- L. II. sezona 1953/54, številka 1—9;
- L. III. sezona 1954/55, številka 1—5 (letnik ni zaključen);
- L. IV. sezona 1955/56, številka 1—9 (na hrbtni strani gledališkega lepaka);
- L. V. sezona 1956/57, številka 1—5 (letnik ni zaključen).

List izhaja v nakladi 200—800 izvodov. V začetku je imel večji obseg in je prinašal poleg gledališkega gradiva (izhajal je za vsako premiero) tudi odlomke iz loške preteklosti, članke in poročila o loških dogodkih itd. Ko je prevzel to funkcijo zbornik Loški razgledi, se je list kot specifično gledališki list preselil na zadnjo stran gledaliških lepakov in dobil temu primerno obliko. Odigral je važno vlogo pri vzgoji gledalcev in ostal dokument časa in dela.

Z novim društvom čaka Ločane novo delo, ki pa bo na žalost še vedno utesnjeno v stare prostore. Nove oblike družabnega življenja so nujne, ali pa bomo doživeli težko prosvetno mrtvilo, ki je že začelo zajemati naše mesto. Prihajajo tujci, a se nimajo kje razvedriti razen v okajeni gostilni. In kje se bomo sami domačini otresli vsakdanjih skrbi, če ne v lepo urejenem prostoru ob televizorju, v lepi pevski sobi, na snažnem odru itd. Sadovi dvajsetletnega prosvetnega dela so se zaradi premajhne pazljivosti izmuznili in ostali samo praznih rok, tam, kjer smo bili takoj po vojni. Ključ nas spei trdo delo.

Janko Krek